

Labklājības ministrijas viedoklis par

Valsts kontroles lietderības revīzijā Nr. 2.4.1–87/2024 “Vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā?” sagatavoto revīzijas ziņojumu “Invaliditātes statuss – vārti uz sadrumstalotu atbalsta sistēmu”

Labklājības ministrija atzinīgi novērtē Valsts kontroles veikto lietderības revīziju “Vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā?” un izsaka pateicību par strukturētu un kompleksu pieeju, vērtējot invaliditātes rīcībpolitikas dažādos aspektus – gan invaliditātes novērtēšanu, gan pēctecīgu atbalsta pakalpojumu nodrošināšanu invaliditātes seku mazināšanai.

Labklājības ministrija pievienojas Valsts kontroles revīzijas ziņojumā “Invaliditātes statuss – vārti uz sadrumstalotu atbalsta sistēmu” paustajam, ka invaliditātes noteikšanas sistēmai ir jābūt cilvēkorientētai, ņemot vērā cilvēku dažādās vajadzības. Šis princips jau šobrīd ir klātesošs invaliditātes rīcībpolitikas plānošanā, invaliditātes novērtēšanas organizēšanas procesā un atbalsta pakalpojumu invaliditātes seku mazināšanai veidošanā. Vienlaikus invaliditātes rīcībpolitikas īstenošanu – no invaliditātes noteikšanas līdz pakalpojumu nodrošināšanai – nevar skatīt atrauti no kopējās politiskās un sociālekonomiskās situācijas valstī, pieņemtajiem lēmumiem un pieejamā valsts budžeta finansējuma. Tādēļ virzīto iniciatīvu pilnvērtīga ieviešana – ideju realizēšanās reālās sistēmas izmaiņās un pakalpojumu attīstībā – vienmēr būs tieši pakārtota politikas un politiskiem lēmumiem, un finanšu resursu esamībai.

Revīzijas ziņojums uzsver nepieciešamību personu un tās vajadzības invaliditātes novērtēšanas un atbalsta pakalpojumu sniegšanas procesā vērtēt kompleksi. Labklājības ministrijas ieskatā Valsts kontroles uzstādījums ir pareizs un vērsts uz starpdisciplināras pieejas nostiprināšanu, kas ir būtisks elements, domājot par invaliditāti kā cilvēktiesībās balstītu pieeju – proti, pieeja, kurā persona ar invaliditāti tiek skatīta kā aktīvs un līdzvērtīgs sabiedrības loceklis ar visām tai piemītošām tiesībām un brīvībām. Tāpat Valsts kontroles ziņojumā caurvijošs ir secinājums par dažādu iesaistīto institūciju atbildību un pienākumiem, tādēļ Labklājības ministrijas ieskatā, vērtējot atbalstu invaliditātes gadījumā, vienlīdz svarīgi ir vērtēt tos priekšnoteikumus, kas ir būtiski, lai invaliditātes risks nemaz neiestātos – piemēram, veselības aprūpes pieejamība, sakārtota izglītības sistēma u.c. Labklājības ministrija uzsver invaliditātes jēdziena paradigmas maiņas būtību – proti, būtiskākais ir nevis medicīniskās diagnozes esamība, bet gan personas funkcionēšanas ierobežojumi un apkārtējās

vides barjeras, kas liedz personai iespējas pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā.

Par revīzijas secinājumiem

Labklājības ministrija pieņem zināšanai Valsts kontroles revīzijas ziņojuma ietvaros izteiktos secinājumus par konstatētajām nepilnībām invaliditātes ekspertīzes procesā. Kopumā tie ir skaidri, izsvērti un nostiprina Labklājības ministrijas viedokli, ka kvalitatīvas invaliditātes novērtēšanas pamatā ir vairāki priekšnoteikumi – personai sniegtā medicīniskā palīdzība līdz invaliditātes novērtēšanas procesam, ārstējošo ārstu sagatavoto dokumentu kvalitāte, Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas speciālistu zināšanas un izpratne par funkcionēšanās novērtējumu un lomu invaliditātes noteikšanai, pamatota un izsvērtā lēmuma esība. Tikpat liela nozīme ir arī secīga atbalsta nodrošināšanai, kas sekmē personu ar invaliditāti iespējas uzlabot savu dzīves kvalitāti.

Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu

Labklājības ministrijas un Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas galvenais uzdevums ir veidot tādu invaliditātes novērtēšanas sistēmu un atbalsta pakalpojumu izveidi, kas ir balstīta cilvēktiesību pieejā, t.sk., apzinoties faktiski pieejamos resursus (gan cilvēkresursus, gan finanšu resursus). Tādējādi invaliditātes rīcībpolitikas pilnveide arvien ir pilnveidojama, tuvinoties vēlamajam rezultātam – invaliditātes novērtēšanai, kas pilnībā balstās uz funkcionēšanas izvērtējumu, un atbalsta sistēmas izveidei, kuras ietvaros maksimāli tiek ņemtas vērā cilvēka individuālās vajadzības.

Vairums no Valsts kontroles ieteikumiem ir veidoti, balstoties uz pieņēmumu, ka Labklājības ministrijas virzītajām iniciatīvām invaliditātes sistēmas pilnveidošanai būs ne tikai konceptuāls atbalsts Ministru kabinetā, bet šo iniciatīvu īstenošanai tiks piešķirti arī papildu valsts budžeta līdzekļi. Attiecīgi šādu ieteikumu ieviešana nebūs iespējama, ja finansējums šīm iniciatīvām netiks piešķirts, kas, savukārt, nozīmē, ka Valsts kontroles sniegtos ieteikumus noteiktajā termiņā īstenot nebūs iespējams vai nebūs iespējams īstenot pilnā apmērā. Tāpat ieteikumu, kas vērsti uz citu iestāžu vai pašvaldību funkciju nodrošināšanu, ieviešanā Labklājības ministrijas kompetences ietvaros ir ierobežotas iespējas. Līdz ar to, ja citas iestādes vai pašvaldības savas darba kārtības ietvaros šādas iniciatīvas neuzskatīs par atbilstīgām vai iespējamām tuvāko piecu gadu periodā, ieteikumu ieviešana nebūs iespējama.